

Kratki pregled institucionalne i izvaninstitucionalne skrbi za starije osobe u Dubrovniku – državi – Dubrovačkoj republici (Short Overview of Institutional and Out-of-institutional Care for Elderly in Dubrovnik – State - The Republic of Dubrovnik)

Marica Miletić

Dom za starije i nemoćne osobe Dubrovnik

Dubrovnik, grad s respektabilnom povijesnom baštinom, UNESCO-v zaštićeni svjetski spomenik kulture, svoj razvoj započeo je u VII stoljeću. Sustavno se prostorno, kulturno i zakonodavno razvijao. Osnovni instrument razvoja bili su pomorstvo i diplomacija. Pomorstvom, kao glavnom privrednom granom, osiguravao je cjelokupno održavanje i razvoj Dubrovnika. Diplomacijom, na zavidnom nivou, na raskrižju važnih putova uspio je osigurati kontinuirani rast i neovisnost.

U XIII i XIV stoljeću vodeći je grad u Europi po zdravstvenoj i socijalnoj skrbi:

- liječnička služba osnovana je 1301. god.,
- ljekarna djeluje od 1317 god.
- dom za starije i nemoćne osobe djeluje od 1347. god.,
- nahodište djeluje od 1432. god.,
- trgovanje robljem je zabranjeno 1416. god.,
- kanalizacija je izgrađena krajem XIII stoljeća,
- vodovod je izgrađen 1436. god.

Plemstvo u Dubrovniku, preko svojih zastupnika u Velikom vijeću, koje je imalo zakonodavnu ulogu, prepoznatljivo je po skrbi o djeci bez roditelja i starijim i nemoćnim osobama. Ustanove za skrb o spomenutim kategorijama stanovništva građene su iz državnog proračuna i od darovatelja. Darovatelji su bili najbogatiji građani.

Dubrovnik – država, u XV stoljeću, prostirao se na području današnjih Općina: Dubrovnik, Dubrovačko primorje, Janjina, Konavle, Lastovo, Mljet, Ston i Župa Dubrovačka. Grad Dubrovnik, prije potresa 1667.g. godine imao je 6.000 stanovnika.

Institucionalna skrb za starije osobe

«Domus Christi» (1356. – 2007.), uz građevinske preinake u socijalno-zdravstvenoj funkciji je već 651 godinu (skrb o starijim osobama ranije i danas i bolnica od 1540. – 1888.). Osim Domusa Christi, bila su poznata i ostala ubožišta:

- Ubožište Budačić, podignuto u XV stoljeću, smještaja za 14 do 17 osoba,
- Hospital «Sv. Stjepana» spominje se 1432. god., smještaja za 12 osoba
- Hospital «Sv. Jakova» kod bunara, spominje se 1437. god.,
- Hospital «Sv. Ivana od Pustijerne»

Pretpostavlja se da su u ubožištima bile smještene samo žene. Osim navedenih ubožišta spominju se još neka koja su tvorila posebnu skupinu. I u nekim drugim mjestima dubrovačke države postojala su ubožišta: na otoku Lokrumu, za laike i siromahe u Stonu. U ženskim samostanima izvan grada živjele su mnoge priproste žene s dubrovačkog područja radeći obične poljske ili kućne poslove. U XV stoljeću, Dubrovnik ima osam samostana. Spominje se da je u svim ubožištima 1451. g. bilo smješteno 97 žena, a 1593. godine 153 žena.

Zanimljivo je spomenuti, da se osim u 1970 g. novo izgrađenom Domu umirovljenika, na području bivše Općine Dubrovnik, institucionalna skrb i u XX stoljeću odvijala u prostorima iz vremena Dubrovačke republike:

- «Domus Christi», 100 korisnika,
- Samostan časnih sestara franjevki « Sv. Nikole » u Stonu, 12 korisnika,
- Samostan Sv. obitelji u Dubrovniku – časne sestre malog Isusa, 22 korisnika,
- Samostan Zajednice Službenica milosrđa na Pilama – 10 korisnika,
- Samostan Zajednica službenica milosrđa na Konalu u Dubrovniku, 8 korisnika.

Paralelno s razvojem institucionalne skrbi u dubrovačkoj državi, razvijala se i izvaninstitucionalna skrb o građanima potrebnim pomoći. Izvaninstitucionalna skrb u Dubrovniku bila je organizirana kroz instituciju zaklade "**Zaklada Blaga djela Dubrovnik**". Zaklada danas financira izvaninstitucionalnu skrb – Službu za njegu i pomoć starijim osobama u kući koja već dvadeset godina djeluje pri Domu umirovljenika.

Što je Zaklada?

Zaklada je važna i osobita institucija dubrovačke povjesti, koja kontinuirano djeluje od 1350. godine. Pod jedinstvenim imenom **OPERA PIA** (BLAGA DJELA), prema bogatoj povjesnoj građi iz dubrovačke Republike, pohranjenoj u dubrovačkom arhivu, postojao je zbir višenamjenskih zaklada. Stanovita povezanost s državnom politikom, te pokroviteljstvo Republike koja je bila jamac sigurnosti i izvršenja oporuka, uvjetuje da Operu Piu ne smatramo samo karitativnom i humanitarnom ustanovom. Značaj i namjena pojedinih zaklada koje su činile Operu Piu, odnose se na široko područje društvenog života i na dugo vremensko razdoblje.

Zaklade Opera Pia prema namjeni možemo podijeliti u devet skupina:

1. **ZAJEDNIČKA ZAKLADA** (Borsa comune), sadržavala je najstarije zaklade, uglavnom u formi livela, a u njoj je i država participirala znatnom sumom. Sredstva su se koristila za karitativne i dobrotvorne svrhe u užem smislu (podjela hrane i odjeće siromasima).
2. **CRKVENE I SAMOSTANSKE ZAKLADE** čija sredstva su određena za gradnju, pregradnju, popravak itd. dubrovačkih crkava i samostana, čak i onih van granica Republike (N. Pazar, Sofija, Ancona itd.)
3. **DUMANJSKE ZAKLADE** za veliki broj ženskih samostana koji su imali osobito socijalnu i obiteljsko-ekonomsku ulogu, posebno među patricijatom, što je i uvjetovalo nastanak ovih zaklada.
4. **REDOVNIČKE ZAKLADE** postojale su za sve redove u Dubrovniku, ali ih je najviše bilo za Malu Braću koji su dugo vodili svoje zaklade samostalno, priključivši ih Operu Piu zbog sigurnosti, tek 1784. god.
5. **UBOŠKE ZAKLADE**. Blagajnici su ex. officio morali pomagati siromahe svih kategorija. Postojalo je 107 zaklada samo za tu svrhu, posebno za sve slojeve stanovništva od stidljivih ubogara do osiromašene vlastele.
6. **ZAKLADE ZA UDAJU I REĐENJE DJEVOJKE** – ukupno 33 zaklade za siromašne djevojke svih društvenih slojeva.
7. **BOLNIČKE ZAKLADE** – prihode iz svih ovih zaklada koristile su tri dubrovačke bolnice: Ospitale della Misericordia, nahodište za izloženu djecu (od 1423. god.), Bolnica za muškarce Domus Christi (1540. god.), Bolnica i ubožnica za žene kod crkve Sv. Teodora (od 1543. god.)
8. **ZAKLADE ZA DJEVOJAČKI KONVIKT** – ove zaklade postoje tek od 1785. god. u svrhu gradnje konvikta za siromašne djevojčice.
9. **ZAKLADE ZA OTKUP ROBOVA** – utemeljene su zbog otkupa dubrovačkih podanika, najčešće pomoraca koji bi pali u ropstvo Barbareska (sjevernoafričkih gusara).

Po Boškovićevoj evidenciji, do godine 1782. bilo je 148 posebnih zaklada objedinjenih u BLAGOM DJELU. Ukupna efektivna Opere Pie u Republici iznosila je početkom 19. st. više od 3 milijuna dukata (oko 2 milijuna austrijskih fforina).

Računa se da su ukupni prihodi Opere Pie u trenutku pada Republike iznosili 1.214.272 dubrovačkih dukata ili 658.742 fforina.

Austrijske vlasti su poštovala tradiciju ostavivši Operu Piu jedinstvenom ustanovom, pridodavši joj još i organizaciju Javno Dobrotvorstvo (Pubblica Beneficenza). To je uređeno dekretom Dvorske Kancelarije o organizaciji Opere Pie od 12.03.1846. god.

Zahvaljujući zakonu od 1876. god. rad i efikasnost Opere Pie su se poboljšali pa je on na snazi i poslije 1918. god. te je odobren i usuglašen i poslije donošenja Zakona o zakladama Kraljevine Jugoslavije 1930. god. Treba naglasiti da je Ravnateljstvo nastojalo zadržati što tradicionalniji oblik rada i organizacije zaklade, zadržavajući gotovo sve stare zakladne namjene.

Stjecajem okolnosti poslije 29.06.1949. god. kada je napravljen zapisnik – inventar blagajne Opere Pie, zakladno povjerenstvo se rijetko sastajalo, ali je Zaklada i dalje opstajala, te nikad nije zabranjena niti ukinuta od komunističke vlasti, osim što su joj nekretnine nacionalizirane. Ponovna djelatnost Blagog Djela dolazi do izražaja šezdesetih godina kada je Zaklada pokrenula i financirala izgradnju Doma umirovljenika u Dubrovniku. O tome je odlučeno na sastanku Upravnog odbora Opere Pie 13.11.1963. god. Rješenje o upotrebi objekta izdato je od istog organa 05.08.1970. god. Konačno je Blago Djelo ugovorno prenijelo sva prava korištenja nekretnina u svezi Doma umirovljenika na tu ustanovu (1971. god.).

Ovim činjenjem Blago djelo je gotovo potpuno iscrpilo i svoju novčanu imovinu pa se Povjerenstvo u takvim okolnostima rijetko sastajalo i rad Zaklade je gotovo zamro. Zatim 1993. god. Povjerenstvo Zaklade počinje raditi na sređivanju i klasificiranju zakladne imovine te na oživljavanju i poticanju zajedništva, a sve na bogatim zasadama i nasljeđu ove ustanove. Cilj Povjerenstva je bio utvrđivanje činjeničnog stanja u svezi i s imovinom Opere Pie u pravnom i gospodarskom pogledu, a u cilju nastavka njenog korištenja u dobrotvorne svrhe u najširem smislu. Plan i smjernice rada Povjerenstva će se temeljiti na bogatim tradicijama ove ustanove, s tim da će biti prilagođene suvremenim uvjetima.

Kontakt osoba:

Marica Miletić dipl. ing. soc rada

Dom za starije i nemoćne osobe Dubrovnik

Branitelja Dubrovnika 33

20 000 Dubrovnik

Tel: 020 416 530

Mail: dom.za.starije.inemocne.osobe.dubrovnik@du.t-com.hr